

Sygn. akt III CSK 231/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Z. S.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej "K." w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 marca 2012 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 2 marca 2011 r.,

uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódka Z. S. ostatecznie sprecyzowanym żądaniem pozwu wniosła o nakazanie pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej „K.” w K. wydania lokalu przy ulicy W. [...] w K. lub ustanowienia odrębnego prawa własności innego, podobnego lokalu, ewentualnie zapłaty kwoty 264.094,48 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania odpowiadającego wartości wskazanego lokalu.

Sąd Okręgowy wyrokiem z 21 października 2008 r. oddalił powództwo w całości. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 stycznia 2009 r. oddalił apelację powódki w części zaskarżającej orzeczenie dotyczące wydania wskazanego lokalu lub ustanowienia odrębnego prawa własności innego lokalu, uchylił wyrok w części dotyczącej żądania zapłaty przekazując w tym zakresie sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W trakcie ponownego rozpoznawania sprawy powódka rozszerzyła żądanie dochodząc dodatkowo zasądzenia kwoty 5.000 zł tytułem odszkodowania, obejmującego koszty poniesione przez nią w związku z innymi postępowaniami sądowymi przeciwko Spółdzielni.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 września 2010 r. zasądził od Spółdzielni Mieszkaniowej „K.” w K. na rzecz Z. S. kwotę 48.246 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 maja 2008 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 2 marca 2011 r. oddalił apelację powódki, zaskarżającą orzeczenie w części dotyczącej oddalenia powództwa o zapłatę dalszej kwoty 215.848,49 zł tytułem odszkodowania obejmującego wartość lokalu.

Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia była bezsporna. Siostra powódki G. S., której przysługiwało spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego przy ulicy W. [...] w K., znajdującego się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „K.”, złożyła w grudniu 1997 r. wniosek o przekształcenie prawa do lokalu na własnościowe, a w dniu 13 lutego 1998 r. oświadczenie o treści wymaganej przez Spółdzielnię. Zarząd Spółdzielni uchwałą z dnia 19 marca 1998 r. wyraził zgodę na przekształcenie prawa do lokalu. G. S. zmarła 27 maja 1998 r. Następcy prawni z tytułu dziedziczenia - powódka Z. S. i K. S. wobec odmowy przekształcenia prawa na ich rzecz w dniu 9 sierpnia 2002r. wnieśli pozew o przyjęcie w poczet członków

Spółdzielni i przeniesienie prawa własności przedmiotowego lokalu mieszkalnego. Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 18 listopada 2003 r., sygn. akt I C 1802/02, oddalił powództwo stwierdzając, że G. S. przysługiwało jedynie niezbywalne i nie podlegające dziedziczeniu lokatorskie spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, które wygasło w dacie śmierci. W postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5 stycznia 2007 r., sygn. akt I ACa 1624/06, zobowiązał Spółdzielnię Mieszkaniową „K.” w K. do złożenia oświadczenia woli o przyjęciu Z. S. w poczet członków i o ustanowieniu na jej rzecz spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego w K. przy ul. W.[...]. Wcześniej, tj. w dniu 6 marca 2002 r. Spółdzielnia wniosła pozew o eksmisję Z. S. i jej bratanicy małoletniej K. S., zajmujących wskazany lokal. Wyrok uwzględniający powództwo, który zapadł w dniu 17 listopada 2004 r. sygn. akt I C 1520/04, został wykonany w dniu 26 października 2005 r. w postępowaniu egzekucyjnym. Spółdzielnia, po przeprowadzeniu przetargu, ustanowiła w dniu 16 grudnia 2005 r. na rzecz J. S. spółdzielcze własnościowe prawo do przedmiotowego lokalu, uzyskując tytułem wkładu mieszkaniowego kwotę 126.600 zł.

Sąd Apelacyjny w wyroku kasatoryjnym z dnia 27 stycznia 2009 r. stwierdził, że powódce przysługiwało roszczenie o przekształcenie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, uzyskane w wyniku spadkobrania, a wyrok nakazujący złożenie oświadczenia woli jedynie je potwierdził i zrealizował. Uznał że, wobec ustanowienia prawa do lokalu na rzecz osoby trzeciej, powstała niemożność świadczenia, skutkująca roszczeniem odszkodowawczym, którego podstawę stanowi art. 471 k.c., a szkoda powódki wyraża się wartością ekspektatywy roszczenia o ustanowienie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a nie jego wartością rynkową. Sąd Okręgowy ponownie rozpoznając sprawę przyjął, w oparciu o opinię biegłego, że wartość rynkowa spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr 12 przy ul. W.[...], według stanu w październiku 2005 r. i wyceny w listopadzie 2009 r., wynosi 166.710 zł, a wartość ekspektatywy roszczenia o ustanowienie takiego prawa odpowiada stosunkowi wartości uiszczzonego wkładu do wartości rynkowej lokalu, tj. kwocie 48.246 zł. Współczynnik ten (28,93%) ustalono jako procentowy udział pierwotnego

wkładu, tj. sumy pierwszej wpłaty członka Spółdzielni i wartości spłaconego przez niego kredytu, zaciągniętego przez Spółdzielnię na budowę lokalu, w wartości pierwotnej lokalu, przyjętej jako wysokość wkładu mieszkaniowego ustalonego przy oddaniu budynku do użytku. Sąd stwierdził, że na rynku nieruchomości nie odnotowano sprzedaży ekspektatyw spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a powódka i jej poprzedniczka prawna nie uzupełniły wkładu budowlanego. Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowy sposób oszacowania szkody i ustalenie jej wysokości. Wskazał, że wartość ekspektatywy odnosi się do wartości rynkowej przedmiotowego lokalu, ale nie musi być z nią tożsama. Podkreślił, że powódce przysługiwało jedynie roszczenie do Spółdzielni o przekształcenie lokatorskiego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, gdyż do jego ustanowienia nie doszło, ponadto nie uzupełniła ona wkładu budowlanego, który wiązał się z tym prawem, ani nie wykazała, że jedyną przeszkodą w jego wniesieniu były działania pozwanej.

Powódka Z. S. wniosła skargę kasacyjną od powyższego wyroku, opartą na zarzucie naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 365 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę zakresu prawomocności wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 stycznia 2007 r., sygn. akt I ACa 1624/06, i przyjęcie, że orzeczenie to potwierdza istnienie roszczenia o ustanowienie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i ekspektatywę podczas gdy, zgodnie z treścią art. 64 k.c., prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek strony do złożenia oświadczenia woli zastępuje to oświadczenie. Niewykonanie powyższego wyroku wyrządziło szkodę, której wyrównania dochodziła powódka w obecnym procesie. W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Ocena zasadności wskazanej podstawy wymaga w pierwszej kolejności odniesienia się do konstrukcji prawnych i charakteru prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 stycznia 2007 r., sygn. akt I A Ca 1624/06, zobowiązującego Spółdzielnię Mieszkaniową „K.” w K. do złożenia oświadczenia woli o przyjęciu Z.

S. w poczet członków i o ustanowieniu na jej rzecz spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego w K. przy ul. W.[...].

Wniosek przewodniczkii prawnej powódki o dokonanie przekształcenia przysługującego jej spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego na własnościowe prawo do lokalu został złożony w okresie obowiązywania art. 219 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. prawo spółdzielcze, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o zmianie ustawy - Prawo spółdzielcze oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 90, poz. 419). Wniosek ten miał charakter wiążący w tym znaczeniu, że pisemne oświadczenie woli członka spółdzielni, zawierające żądanie przekształcenia prawa do lokalu, po jego dojściu do spółdzielni w taki sposób, aby mogła zapoznać się z jego treścią (art. 61 § 1 k.c.), spowodowało powstanie nowego stosunku prawnego, łączącego spółdzielnię z członkiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2007 r., I CSK 63/07, nie publ.). Z tego stosunku zaś wynikało prawo podmiotowe w postaci roszczenia o przekształcenie prawa, będące jednocześnie ekspektatywą spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego. Roszczenie powyższe podlegało dziedziczeniu, jeżeli nie było osób uprawnionych na podstawie art. 221 § 1 prawa spółdzielczego, z tą różnicą że - wobec wygaśnięcia nie podlegającego dziedziczeniu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu - nie było możliwe dochodzenie przekształcenia (zmiany treści dotychczasowego prawa) tylko ustanowienia nowego prawa do lokalu (por. uchwała Sądu Najwyższego (7) z dnia 13 lipca 2006 r. III CZP 33/06, OSNC 2007, nr 1, poz. 1). Roszczenie Z. S., oparte na art. 219 § 1 prawa spółdzielczego, zostało zrealizowane na skutek uwzględnienia jej powództwa w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 5 stycznia 2007 r., sygn. akt I A Ca 1624/06.

Orzeczenie to wywołało skutek zarówno materialno-prawny jak i formalno-prawny. Pierwszy polega na wygaśnięciu, na skutek umorzenia, dotychczasowego stosunku zobowiązaniowego i oznaczeniu nowej normy indywidualno-konkretnej. Norma ta ma moc wiążącą i w sposób trwały reguluje sporny między stronami stosunek prawny (*res iudicata ius facit inter partes*). Istotny jest w omawianym wypadku charakter konstytutywny prawo-kształtujący, a nie deklaratywny, zapadłego wyroku i jego skutek wsteczny (*ex tunc*). Wydanie takiego rozstrzygnięcia jest możliwe w

stwierdzeniu obowiązku złożenia oświadczenia woli (art. 64 k.c.). Orzeczenie Sądu Apelacyjnego uwzględniające w całości żądanie pozwu, które zawierało pośrednio oświadczenie woli powódki, o treści nakazującej pozwanej Spółdzielni złożenie oświadczenia woli oznaczonej treści stanowiącego dalszą część składową umowy, zastąpiło nie tylko to oświadczenie ale, tworząc w zakresie niezbędnych elementów umowy konsens, zastąpiło ją także (por. uchwała (7), mająca moc zasady prawnej, Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 r. III CZP 32/66, OSNC 1968, nr 12, poz. 199, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r., III CSK 37/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 29). Wyrok Sądu zastępuje również formę szczególną wymaganą dla danego oświadczenia woli (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2002 r. II CKN 1035/00). Oznacza to, że powódce przysługiwała nie ekspektatywa, a spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu położonego w K. przy ul. W.[...]. Udzielona prawomocnym orzeczeniem Sądu prawna ochrona określonego nim stosunku prawnego jest niewzruszalna, a wyrok ten wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, ale również inne sądy (art. 365 § 1 k.p.c.). Związanie treścią wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 stycznia 2007r., sygn. akt I A Ca 1624/06 powoduje, że powinien być on respektowany także w obecnym postępowaniu, w którym powódka realizuje roszczenie odszkodowawcze.

Naruszenie art. 365 § 1 k.p.c., wobec przyjęcia przez sąd odwoławczy braku mocy wiążącej wskazanego orzeczenia, miało istotny wpływ na wynik sprawy, stąd uzasadnia podstawę kasacyjną określoną art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w stopniu skutkującym koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego. Na uchybienie powyższe zapewne miały wpływ nieprawidłowe oceny prawne i wskazania co do dalszego postępowania, zawarte w uzasadnieniu wcześniejszego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 stycznia 2009 r., którymi Sądy obu instancji były związane (art. 386 § 6 k.p.c.). Związanie wytycznymi nie dotyczy jednak Sądu Najwyższego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 1998 r., I CKN 595/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 211). Uzupełniająco jedynie wskazać należy, że kwestia nie uzupełnienia wkładu budowlanego przez powódkę i jej poprzedniczkę prawną ma charakter wtórny względem powstałego własnościowego prawa do lokalu, gdyż mogła być przedmiotem dalszych rozliczeń i samodzielnego powództwa o zapłatę (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1996 r., III CZP 45/96, OSP 1996

r., nr 10, poz. 179). Niemniej fakt nie uiszczenia ekwiwalentnego wkładu budowlanego w pełnej wysokości powinien być uwzględniony przy szacowaniu szkody powódki, wynikającej z następczej niemożliwości uzyskania przez nią świadczenia na skutek przeszkody prawnej, spowodowanej ustanowieniem przez pozwaną tożsamego ograniczonego prawa rzeczowego na rzecz osoby trzeciej.

O kosztach postępowania kasacyjnego postanowiono w oparciu o art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.